

MULTICULTURALISM AND MULTILINGUALISM IN SWITZERLAND - A CASE FOR REFLECTION ON NORTH MACEDONIA

MULTIKULTURALIZMI DHE SHUMËGJUHËSIA NË ZVICËR - RAST REFLEKTIMI PËR MAQEDONINË E VERIUT

Shadan RAMADANI¹

¹Department of German Language and Literature, Faculty of Philology, University of Tetova

*Corresponding author e-mail: shadan.ramadani@unite.edu.mk

Abstract

In contexts where ethnic and linguistic identities often serve as sources of tension in multiethnic states, the Swiss model of multilingualism and multiculturalism provides a valuable example of managing diversity through democratic and inclusive institutions. This paper analyzes how Switzerland has developed a sustainable system of linguistic and cultural coexistence through its federal structure, official language equality, and multilingual education. The study examines whether and to what extent this model can be adapted to the context of North Macedonia, a country with a diverse ethnic composition and a politically sensitive history regarding language.

The analysis indicates that certain elements of the Swiss model, such as the decentralization of language policies, multilingual education, and interethnic dialogue, could be gradually adapted in North Macedonia to strengthen social cohesion and democratic participation. The research is based on scholarly literature and legal documents and offers critical reflections on the transferability of multilingual models, providing valuable lessons for inclusive language policies.

Keywords: multiculturalism, multilingualism, Switzerland, North Macedonia, language policy.

Përmbledhje

Në kontekste ku identitetet etnike dhe gjuhësore shpesh shërbejnë si burim tensioni në shtetet multietnike, modeli zviceran i shumëgjuhësisë dhe multikulturalizmit ofron një shembull të vlefshëm të menaxhimit të diversitetit përmes institucioneve demokratike dhe gjithëpërfshirëse. Ky punim analizon mënyrën se si Zvicra ka ndërtuar një sistem të qëndrueshëm bashkëjetese gjuhësore dhe kulturore përmes strukturës federale, barazisë zyrtare të gjuhëve dhe arsimit shumëgjuhësh. Qëllimi është të shqyrtohet nëse dhe në çfarë mase ky model mund të përshtatet në kontekstin e Maqedonisë së Veriut, një shtet me përbërje të larmishme etnike dhe histori të ngarkuar politike lidhur me gjuhën.

Analiza tregon se disa elemente të modelit zviceran, si decentralizimi i politikave gjuhësore, arsimit shumëgjuhësh dhe dialogu ndëretnik, mund të përshtaten gradualisht në Maqedoninë e Veriut për të forcuar kohezionin social dhe pjesëmarrjen demokratike. Studimi mbështetet në literaturë shkencore dhe dokumente ligjore dhe ofron reflektime kritike mbi transferueshmërinë e modeleve shumëgjuhësore, duke nxjerrë mësim të vlefshëm për politikën gjuhësore gjithëpërfshirëse.

Fjalë kyçe: multikulturalizmi, shumëgjuhësia, Zvicra, Maqedonia e Veriut, politika gjuhësore.

Hyrje

Në një botë gjithnjë e më shumë të globalizuar, ku migrimi, komunikimi ndërkombëtar dhe integrimi evropian ndikojnë në strukturën e shoqërive, multikulturalizmi dhe shumëgjuhësia zënë një vend të rëndësishëm. Menaxhimi i diversitetit etnik dhe gjuhësor nga shtete të ndryshme ofron jo vetëm kuptim teorik, por edhe praktika të vlefshme për politika sociale dhe arsimore të Ballkanit. Zvicra përfaqëson një rast unik në kontekstin ndërkombëtar, falë ndërthurjes së federalizmit, gjuhëve zyrtare të shumta dhe një bashkëjetese të qëndrueshme etnike. Ky model ka tërhequr vëmendjen e studiuesve dhe politikëbërësve si një shembull i mundshëm për harmonizimin e diversitetit në shoqëri pluraliste.

Në krahasim me këtë, Maqedonia e Veriut, një shtet me përbërje të ndërlikuar etnike dhe gjuhësore, si dhe me një histori të tensionuar të marrëdhënieve ndëretnike, ndodhet në një fazë tranzicioni dhe përshtatjeje të politikave shumëgjuhësore dhe multikulturale, veçanërisht pas Marrëveshjes së Ohrit dhe miratimit të ligjeve të fundit për përdorimin e gjuhëve. Qëllimi i këtij punimi është të analizojë dimensionet e multikulturalizmit dhe shumëgjuhësisë në Zvicër, si dhe të shqyrtojë potencialin e përvojës zvicerane si pikë reference për kontekstin e Maqedonisë së Veriut. Thelbi i këtij studimi përqendrohet në pyetjen kërkimore:

Në çfarë mase modeli zviceran i bashkëjetesës shumëgjuhëshe mund të ofrojë praktika ose mundësi reflektimi për zhvillimin e politikave gjuhësore dhe ndëretnike në Maqedoninë e Veriut? Për të realizuar këtë punim do të përdoren metoda krahasuese, e mbështetur në literaturë akademike, dokumente ligjore, raporte institucionale dhe studime ekzistuese krahasuese. Analiza fokusohet jo vetëm në aspektet ligjore dhe institucionale, por edhe në përvojën praktike të zbatimit të politikave shumëgjuhësore në arsim, administratë dhe shoqëri civile. Krahasimi i dy modeleve të menaxhimit të diversitetit gjuhësor dhe kulturor krijon mundësi për reflektim kritik mbi praktikën e suksesshme, sfidat dhe përshtatshmërinë e politikave multikulturore në kontekste të ndryshme, duke kontribuar në zhvillimin e debatit akademik dhe politik.

1. Multikulturalizmi dhe shumëgjuhësia

Multikulturalizmi dhe shumëgjuhësia janë dy koncepte themelore në studimet bashkëkohore mbi shoqëritë komplekse, politikën publike dhe integrimin e pakicave. Kuptimi i nocioneve përkatëse dhe njohja e bazës teorike janë të domosdoshme për një analizë krahasuese të Zvicrës dhe Maqedonisë së Veriut, pasi secili prej këtyre koncepteve pasqyron mënyrën se si një shoqëri menaxhon diversitetin etnik, kulturor dhe gjuhësor. Multikulturalizmi përfaqëson një qasje politike dhe sociale që synon njohjen, ruajtjen dhe promovimin e diversitetit kulturor brenda një shoqërie.

Pra, nuk nënkupton thjesht bashkëjetesën e kulturave të ndryshme, por kërkon ndërtimin e një rendi publik që pasqyron dhe respekton këtë diversitet. Sipas Neubert, Roth dhe Yildiz: *Multikulturalizmi është shndërruar jo vetëm në një temë të modës, por edhe në një nocion udhëheqës për përshkrimin e shoqërive moderne të emigracionit*¹, megjithëse shpesh mbetet një term i paqartë dhe i shumëkuptimshëm. Multikulturalizmi mund të përkufizohet si politika, qasja ose praktika që synon njohjen, ruajtjen dhe promovimin e diversitetit kulturor dhe etnik brenda një shoqërie. Në literaturën akademike, multikulturalizmi trajtohet në dy dimensione kryesore:

a) Dimensioi normativ i referohet arsytimit morale dhe konceptuale se përse diversiteti kulturor meriton njohje dhe mbrojtje - pra synimeve për drejtësi, njohje dhe barazi që qëndrojnë si bazë argumentuese për politikën multikulturaliste. Ky aspekt përfshin kërkesat për *politikën e njohjes* (politics of recognition), kritikën ndaj esencializmit kulturor dhe debatet rreth lidhjes ndërmjet kulturës dhe pabarazive socio-ekonomike.²

¹Stefan, Neubert / Hans-Joachim, Roth / Erol, Yildiz (Hrsg.) (2008): Multikulturalismus in der Diskussion. Auflage 2. fq. 9.

² Yoonyung, Kim (2020): Auf dem Weg zur multikulturellen Öffentlichkeit? München. fq. 16-17.

b) Dimensioi politik i multikulturalizmit lidhet me mënyrën se si shtetet organizojnë politikat për të siguruar pjesëmarrjen e barabartë të grupeve etnike dhe kulturore në jetën publike. Will Kymlicka argumenton se teoritë normative të drejtësisë duhet të lidhin realitetin me rekomandime konkrete për zbatimin politik. Mëtej thekson se shtetet multikulturore duhet t'u sigurojnë minoriteteve qasje në të gjitha institucionet dhe në jetën politike, pa i detyruar të mohojnë identitetin e tyre etnokulturor. Për këtë qëllim, Kymlicka propozon kombinimin e të drejtave specifike për minoritetet me mekanizma të përgjithshëm të pjesëmarrjes në qeverisje, duke përfshirë edhe modele federaliste.³ Kjo qasje nxjerr në pah se dimension i multikulturalizmit nuk është thjesht një koncept teorik, por kërkon zbatim të drejtpërdrejtë dhe përdorim të mekanizmave praktikë për ruajtjen e diversitetit kulturor dhe për nxitjen e pjesëmarrjes aktive të qytetarëve.

Ndërsa shumëgjuhësia përkufizohet si përdorimi i disa gjuhëve nga një individ, komunitet ose shtet. Zakonisht dallohen tre forma të saj:

- Shumëgjuhësia individuale: lidhet me aftësinë e një individi për të përdorur më shumë se një gjuhë.
- Shumëgjuhësia shoqërore: i referohet përdorimit të gjuhëve në shtete ose rajone me shumë gjuhë.
- Shumëgjuhësia institucionale: nënkupton përdorimin e disa gjuhëve si gjuhë zyrtare brenda institucioneve.⁴
- Shumëgjuhësia nuk përfaqëson vetëm një aftësi komunikimi, por një instrument thelbësor për ruajtjen e identitetit kulturor, për nxitjen e pjesëmarrjes aktive në jetën publike dhe për ndërtimin e marrëdhënieve ndërkulturore brenda një shoqërie pluraliste.

1.1 Nga multikulturalizmi drejt interkulturalizmit dhe asimilimit

Megjithëse këto koncepte përdoren gjerësisht në diskursin akademik dhe politik, secili prej tyre paraqet një qasje të veçantë ndaj diversitetit kulturor dhe kontribuon në kuptimin e mënyrave të ndryshme përmes të cilave shoqëritë mund ta menaxhojnë atë.

Multikulturalizmi kundërshton çdo formë diskriminimi dhe intolerance, duke mbështetur barazinë e kulturave brenda një shteti, si dhe nxitjen e komunikimit dhe ndërveprimit ndërkulturor. Ai gjithashtu promovon tolerancën, respektin reciprok dhe ndërtimin e një shteti ku çdo kulturë mund të ekzistojë dhe të shprehet në mënyrë të barabartë.⁵

Interkulturalizmi i referohet çdo lloj komunikimi që është i mundur midis anëtarëve të kulturave të ndryshme.⁶ Qasja ndërkulturore është më dinamike, duke nxitur shkëmbimin kulturor dhe bashkëpunimin në të gjitha nivelet shoqërore.

Asimilimi kuptohet si një formë e integritit të plotë, në të cilën një kulturë, zakonisht ajo e një grupi minoritar, përafrohet dhe harmonizohet me kulturën dominuese të shumicës. Nga pikëpamja empirike, ai lidhet me proceset e përshtatjes sociale dhe kulturore, ndërsa në planin normativ përfaqëson një model të idealizuar të integritit.⁷

Kuptimi i këtyre dallimeve është thelbësor për analizën e politikave dhe praktikave që shtetet mund të zbatojnë në kontekste shumëkulturore dhe shumëgjuhëshe.

1.2 Roli i shumëgjuhësisë në shoqëritë moderne

Shumëgjuhësia luan një rol thelbësor në zhvillimin social, ekonomik dhe politik të shoqërive bashkëkohore. Ajo mundëson komunikim dhe ndërveprim më efektiv midis grupeve të ndryshme kulturore, kontribuon në ruajtjen e identiteteve etnokulturore dhe promovon

³ Reinhardt, Karin (2009): Mononationales Deutschland? Multinationale Schweiz? Eine Kritik an Will Kymlickas Theorie des Multikulturalismus. ETH Zürich, No 46. fq. 3.

⁴ Auer, Peter (2013): Sprachwissenschaft. Srpinger-Verlag. GmbH Deutschland. fq. 377.

⁵ Mintzel, Alf (1997): Multikulturelle Gesellschaften in Europa und Nordamerika, Passau. fq. 59.

⁶ Po aty. fq. 61.

⁷ Löffler, Berthold (2011): Integration in Deutschland. Zwischen Assimilation und Multikulturalismus, München. fq. 91.

pjesëmarrjen aktive të qytetarëve në jetën publike. Për më tepër, njohja dhe përdorimi i disa gjuhëve rrit mobilitetin ekonomik dhe qasjen në tregjet globale, duke nxitur njëkohësisht tolerancën dhe kuptimin reciprok në kontekste sociale dhe institucionale. Roli i gjuhës në një botë shumëgjuhëshe duhet të konsiderohet si një mjet për të komunikuar një ide ose një qëllim, dhe gjithashtu si një instrument për të angazhuar dhe për të siguruar mbështetje nga grupet e interesit, si dhe për të zhvilluar zgjidhje që adresojnë nevojat e të gjithë grupeve të interesit.

Si rrjedhojë, shumëgjuhësia nuk përfaqëson vetëm një aftësi gjuhësore, por edhe një instrument strategjik për nxitjen e bashkëpunimit social dhe zhvillimit politik.⁸ Në këtë mënyrë, shumëgjuhësia nuk shihet vetëm si një aftësi praktike, por edhe si një politikë strategjike dhe instrument i rëndësishëm për zhvillimin e shoqërive moderne, duke balancuar ruajtjen e identitetit të komuniteteve me integrimin e tyre në jetën publike dhe institucionale.

2. Zvicra dhe modeli i saj i bashkëjetesës shumëgjuhëshe

Zvicra përfaqëson një shembull të veçantë të menaxhimit të diversitetit etnik dhe gjuhësor, të ndërtuar mbi një strukturë federale dhe një qasje gjithëpërfshirëse ndaj gjuhëve zyrtare. Ky model ka kontribuar në ruajtjen e stabilitetit social dhe në zhvillimin ekonomik të vendit, duke mundësuar një bashkëjetesë të qëndrueshme ndëretnike dhe kulturore. Popullsia zvicerane është e ndarë kryesisht në katër grupe gjuhësore: gjermanisht, frëngjisht, italisht dhe retoromanisht. Sipas të dhënave të Schweizer Eidgenossenschaft (2022), 62 % e popullsisë flasin gjermanishten, 23 % frëngjishten, 8 % italishten dhe 0.5 % retoromanishten.

Përqendrimi gjeografik i këtyre gjuhëve është i qartë: gjermanishtja dominuese në lindje dhe qendër, frëngjishtja në perëndim, italishtja në jug (kantoni Tessin) dhe retoromanishtja në kantonin Graubünden.⁹ Kjo shpërndarje gjeografike ka ndikuar në formësimin e identiteteve lokale dhe ka theksuar rëndësinë e ruajtjes së diversitetit gjuhësor si faktor kyç për stabilitetin social.

2.1. Sistemi federal dhe statusi gjuhësor në ruajtjen e shumëgjuhësisë

Zvicra është një konfederatë federale me 26 kantone, secili me autonomi të gjerë në çështjet e brendshme, përfshirë politikat gjuhësore dhe arsimin.¹⁰ Kantonet kanë të drejtë të përcaktojnë gjuhën zyrtare dhe të organizojnë arsimin në përputhje me nevojat e komunitetit të tyre, duke siguruar që diversiteti gjuhësor të menaxhohet në mënyrë efektive dhe të ruhet identiteti lokal.¹¹ Ky model decentralizimi ka lehtësuar koordinimin ndërmjet nivelit federal dhe kantonial, duke mundësuar hartimin e politikave fleksibile që marrin parasysh veçoritë kulturore të secilës zonë. Në nivel federal, gjermanishtja, frëngjishtja dhe italishtja janë gjuhë zyrtare të barabarta, ndërsa retoromanishtja përdoret kryesisht në marrëdhëniet me komunitetet që e flasin atë. Ky trajtim i barabartë i gjuhëve ka ndihmuar në ndërtimin e një shoqërie gjithëpërfshirëse dhe ka forcuar kohezionin social.

Një shembull konkret është përdorimi i gjuhës retoromane në dokumentet zyrtare dhe në faqet e institucioneve federale, për të garantuar qytetarëve të kantonit Graubünden qasje të barabartë në shërbimet publike.¹²

⁸ Kathleen Stein-Smith (2016): The Role of Multilingualism in Effectively Addressing Global Issues: The Sustainable Development Goals and Beyond. Vol. 6. No. 12. pp. 2254-2259. Në: <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0612.03>. Parë më 01.10.2025.

⁹ Schweizerische Eidgenossenschaft (2022): Der Bund kurz erklärt. Fq. 9.

¹⁰ Po aty. Fq. 12.

¹¹ Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft (03.03. 2024): Allgemeine Bestimmungen. Neni 70, paragrafi 2 në: https://res.cloudinary.com/adminch/image/private/s--cSU9NfQ3--/v1719842305/Bundespublikationen/101_de.pdf. Parë më 05.11.2025.

¹² Po aty, neni 70, paragrafi 1-5.

2.2. Arsimi, media dhe administrata në shërbim të shumëgjuhësisë

Sistemi arsimor në Zvicër menaxhohet kryesisht nga kantonet, megjithatë politika kombëtare nxit që nxënësit të mësojnë gjuhë të tjera vendore për të zhvilluar shumëgjuhësinë dhe mirëkuptimin ndërkulturor. Mësimi i gjuhëve nis që nga mosha e hershme: në kantonet gjermanishtfolëse, fëmijët mësojnë frëngjishten ose italishten si gjuhë të dytë që nga klasa e tretë ose e katërt. Në kantonet italofole, si Tessin, gjermanishtja mësohet si gjuhë e huaj dhe ndihmon në krijimin e lidhjeve me pjesën tjetër të vendit. Kjo praktikë reflekton politikën federale të arsimit, sipas së cilës çdo nxënës duhet të mësojë dy gjuhë të tjera kombëtare gjatë arsimit të detyrueshëm, duke nxitur bashkëpunimin dhe respektin ndërkulturor.¹³

Ky angazhim për shumëgjuhësi nuk kufizohet vetëm në sistemin arsimor, por shtrihet edhe në fushën e medias, e cila luan një rol të rëndësishëm në garantimin e aksesit të barabartë në informacion dhe në forcimin e kohezionit shoqëror. Mediat zvicerane ofrojnë transmetime në të katër gjuhët zyrtare dhe përdorin platforma të përbashkëta për lajmet kombëtare. Kjo siguron që informacioni publik të jetë i aksesueshëm për të gjithë qytetarët dhe kontribuon në kohezionin social. Për shembull, Radio dhe Televizioni Zviceran (SRF) transmeton lajme dhe programe arsimore në gjermanisht, frëngjisht dhe italisht, ndërsa RTS dhe RSI përqendrohen në gjuhët përkatëse të rajonit.¹⁴

Administrata federale dhe kantonale ofron shërbime në gjuhët zyrtare të rajonit dhe përdor platforma digjitale shumëgjuhëshe për të lehtësuar komunikimin me qytetarët. Në kantonin Graubünden, për shembull, qytetarët kanë mundësinë të plotësojnë formularët zyrtarë dhe të komunikojnë me institucionet në gjuhën retoromane.¹⁵ Kjo qasje jo vetëm që garanton pjesëmarrje të barabartë, por edhe forcon besimin në institucionet shtetërore, duke dëshmuar se shumëgjuhësia është e integruar në vetë funksionimin e administratës publike.

2.3. Përparësitë dhe sfidat e modelit zviceran të shumëgjuhësisë

Modeli zviceran i shumëgjuhësisë, i ndërtuar mbi parimin e federalizmit dhe respektit institucional për diversitetin gjuhësor, ofron një strukturë të qëndrueshme për bashkëjetesën ndëretnike dhe ndërkulturore. Ky model ka sjellë një sërë përparësish të prekshme:

- Kohezioni social: Politikat gjuhësore të barabarta kanë ndihmuar në ruajtjen e paqes sociale dhe në forcimin e identitetit kombëtar.
- Zhvillimi ekonomik: Shumëgjuhësia ka lehtësuar tregtinë dhe bashkëpunimin ndërkombëtar, duke rritur konkurrencën ekonomike të vendit.¹⁶
- Arsimi dhe kultura: Edukimi shumëgjuhësh pasuron jetën kulturore dhe intelektuale të shoqërisë dhe përgatit qytetarët për pjesëmarrje aktive në jetën publike.

Megjithatë, ky model përballë edhe me sfida të vazhdueshme që kërkojnë vëmendje institucionale dhe përshtatje të politikave:

- Menaxhimi i diversitetit: Koordinimi midis kantoneve dhe nivelit federal mund të jetë kompleks dhe kërkon bashkëpunim të vazhdueshëm për të ruajtur harmoninë midis politikave lokale dhe kombëtare.
- Ruajtja e retoromanishtes: Si gjuhë e pakicës, retoromanishtja kërkon masa specifike për ruajtjen dhe promovimin e saj, përfshirë arsimin në gjuhën retoromane dhe përdorimin e saj në dokumentet zyrtare.

¹³ Manno, Guiseppe / Egli-Cuenat, Mirjam (2018): Sprachen- und fächerübergreifende curriculare Ansätze im Fremdsprachenunterricht in der Schweiz. Zeitschrift für Fremdsprachenforschung. Nr. 2. Fq. 221–223.

¹⁴ Facts and Figures 2020/21. fq. 5. në: https://www.srgssr.ch/fileadmin/dam/documents/publikationen/ZDF/SRG_ZDF_2021_en.pdf?utm_source=chatgpt.com. Parë më 05.11.2025.

¹⁵ Corsin, Bisaz, et. al. (31. Mars 2019): Massnahmen zur Erhaltung und Förderung der rätoromanischen und der italienischen Sprache und Kultur. Nr. 15. Publikationsreihe des Zentrums für Demokratie Aarau (ZDA). Fq. 16.

¹⁶ Amtsblatt der Europäischen Union (5.6.2019): zu einem umfassenden Ansatz für das Lehren und Lernen von Sprachen. C 189/15. Në: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(02)). Parë më 08.11.2025.

- Integrimi i imigrantëve: Për individët që nuk flasin gjuhët zyrtare, integrimi kërkon mbështetje të veçantë në arsimin dhe shërbimet sociale, duke përfshirë kurse gjuhësore dhe ndihmë për qasjen në shërbimet publike.

Ky model dëshmon se një qasje gjithëpërfshirëse dhe e decentralizuar ndaj shumëgjuhësisë mund të ruajë diversitetin gjuhësor, të nxisë pjesëmarrje aktive qytetare dhe të forcojë kohezionin shoqëror. Përvoja zvicerane ofron shembuj praktikë të institucionalizimit të barazisë gjuhësore, të cilët mund të shërbejnë si pikë reference edhe për shtete të tjera me sfida të ngjashme, përfshirë Maqedoninë e Veriut.

3. Shumëgjuhësia në Maqedoninë e Veriut në kontekstin etnik dhe historik

Maqedonia e Veriut përbën një shtet me përbërje të pasur etnike dhe gjuhësore, ku shumëgjuhësia dhe multikulturalizmi janë elementë kyç për ruajtjen e paqes sociale dhe zhvillimin demokratik. Këto çështje u institucionalizuan veçanërisht pas Marrëveshjes së Ohrit të vitit 2001, e cila vendosi bazat ligjore për garantimin e të drejtave të pakicave dhe përdorimin e gjuhëve në nivel shtetëror.

Sipas të dhënave të Entit Shtetëror për Statistikë, popullsia e vendit karakterizohet nga një mozaik etnik: 58.44% e qytetarëve janë deklaruar si maqedonas, 24.30% si shqiptarë, 3.86% si turq, 2.53% si romë, 1.30% si serbë, 0.87% si boshnjakë dhe 0.47% si vllehë, ndërsa pjesa tjetër përfaqëson komunitete të tjera më të vogla. Shqiptarët përbëjnë komunitetin më të madh pakicë, dhe përdorimi i gjuhës shqipe mbetet një komponent thelbësor për garantimin e pjesëmarrjes së tyre efektive në jetën publike dhe institucionale.

Në kontekstin historik, Maqedonia e Veriut ka përjetuar tensione të theksuara ndëretnike, veçanërisht pas shpërbërjes së Jugosllavisë dhe shpalljes së pavarësisë në vitin 1991. Marrëveshja e Ohrit e vitit 2001¹⁷ u arrit si rezultat i negociatave për zgjidhjen e konfliktit të armatosur ndëretnik dhe synonte ndërtimin e një kornize të re ligjore për garantimin e të drejtave të komuniteteve joshumicë. Ajo vendosi themelet për përdorimin zyrtar të gjuhës shqipe dhe për promovimin e barazisë etnike në institucionet publike dhe në jetën politike të vendit.

3.1. Marrëveshja e Ohrit dhe statusi zyrtar i gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut

Marrëveshja e Ohrit vendosi bazat për përdorimin zyrtar të gjuhëve të komuniteteve joshumicë në administratë, arsim dhe institucione publike, duke përfshirë gjuhën shqipe si komponent të rëndësishëm në nivel lokal dhe shtetëror. Kjo qasje u konsolidua më tej me miratimin e Ligjit për përdorimin e gjuhëve, i cili parashikon përdorimin e gjuhës shqipe si gjuhë e dytë zyrtare në komunat ku komuniteti shqiptar përbën mbi 20% të popullsisë, duke garantuar pjesëmarrje më të gjerë dhe përfaqësim të barabartë në jetën institucionale.¹⁸

Ky ligj ka ndryshuar ndjeshëm mënyrën e ofrimit të shërbimeve institucionale, duke përfshirë hartimin e dokumenteve administrative, komunikimin me qytetarët dhe ofrimin e arsimit në gjuhën shqipe. Megjithatë, zbatimi i tij në praktikë ka hasur në një sërë sfidash, të cilat lidhen kryesisht me kapacitetet institucionale, disponueshmërinë e burimeve njerëzore dhe nevojën për harmonizimin e standardeve gjuhësore ndërmjet nivelit lokal dhe atij qendror. Përdorimi zyrtar i gjuhës shqipe ka ndikuar pozitivisht në rritjen e pjesëmarrjes së komunitetit shqiptar në administratën publike dhe institucionet shtetërore.

Megjithatë, zbatimi i kësaj politike vazhdon të përballlet me sfida të shumta, përfshirë mungesën e stafit të trajnuar dhe të kualifikuar për ofrimin e shërbimeve në gjuhën shqipe, si dhe rezistencën institucionale dhe politike, e cila shfaqet si në nivelin qendror ashtu edhe

¹⁷ Framework agreement (3 August 2001): Oncluded at Ohrid, Macedonia, signed at Skopje.

¹⁸ Ligji për përdorimin e gjuhëve. Службен весник на РМ, бр. 7 од 14.1.2019 година

herëpashere në disa komuna. Në arsimin fillor dhe të mesëm në Maqedoninë e Veriut, përdorimi i gjuhës shqipe si gjuhë e dytë zyrtare dhe mësimi i saj në procesin mësimor përfaqësojnë një hap të rëndësishëm drejt integritit dhe përfshirjes së komunitetit shqiptar në sistemin arsimor. Megjithatë, ky proces kërkon investime të qëndrueshme në formimin e mësuesve, sigurimin e materialeve didaktike dhe zhvillimin e programeve për aftësimin profesional të stafit arsimor.

Në praktikë, shkollat në komunat me shumicë shqiptare ofrojnë mësim në gjuhën shqipe për nxënësit shqiptarë, ndërsa në disa raste zhvillohen edhe lëndë të përbashkëta në gjuhën maqedonase dhe shqipe, veçanërisht në projekte ndërkulturore ose në shkolla të përziera. Këto përpjekje synojnë të nxisin bashkëjetesën gjuhësore dhe të lehtësojnë integrimin e nxënësve në një sistem arsimor gjithëpërfshirës.¹⁹

3.2. Integrimi gjuhësor në sistemin arsimor, administrativ dhe shoqëror

Zbatimi i politikës gjuhësore në arsimin parauniversitar ka qenë një ndër fushat kyçe, ku presioni institucional për përdorimin e gjuhës shqipe ka qenë veçanërisht i theksuar. Sipas Komitetit Këshillues të Këshillit të Evropës, një pjesë e madhe e shkollave në Maqedoninë e Veriut mbeten njëgjuhëshe: *over 75 % of all monolingual schools use the Macedonian language, with the remainder using mainly Albanian (mbi 75% përdorin gjuhën maqedonase, ndërsa pjesa tjetër kryesisht gjuhën shqipe)*²⁰, Ndërkohë, shkollat dygjuhësore shpesh funksionojnë me ndarje fizike, duke operuar në turne të veçanta ose në ndërtesa të ndara, çka kufizon ndjeshëm ndërveprimin mes nxënësve dhe pengon zhvillimin e një mjedisi të përbashkët arsimor: *many ... operate in shifts or use separate buildings so that interaction between pupils ... is in fact very limited.*²¹

Kjo situatë pasqyron një zbatim të pjesshëm të politikës së integritit gjuhësor. Megjithëse kuadri ligjor ka krijuar mundësi për zhvillimin e arsimit dygjuhësor, në praktikë nxënësit shqiptarë dhe maqedonas shpesh ndjekin mësimin në ambiente të ndara, pa ndarë klasë apo mjedise të përbashkëta mësimore. Sipas Xhaferri dhe Ivanovskës, në komunat multietnike të Maqedonisë së Veriut janë përfshirë ndërmjetës gjuhësorë (*language mediators*)²² në shkolla, me qëllim lehtësimin e komunikimit ndërmjet komuniteteve dhe forcimin e ndërkulturalitetit në mjedisin arsimor. Megjithatë, sfidat që lidhen me cilësinë e materialeve mësimore dhe kapacitetet profesionale të mësuesve vazhdojnë të jenë të pranishme dhe ndikojnë në efektivitetin e zbatimit të politikave gjuhësore në arsim. Vërehen gabime të shpeshta gjuhësore, mungesë e njohurive të mjaftueshme mbi gjuhën standarde shqipe, si dhe një varësi e tepruar nga materiale mësimore të papërshtatshme, që ndikojnë negativisht në cilësinë e procesit mësimor.

Këto mangësi theksojnë nevojën urgjente për programe të strukturuar të trajnimit pedagogjik, si dhe për zhvillimin dhe standardizimin e burimeve bashkëkohore mësimore në gjuhën shqipe, në përputhje me kërkesat e një arsimi cilësor dhe gjithëpërfshirës. Këto zhvillime në fushën e arsimit pasqyrojnë përpjekjet për të institucionalizuar përdorimin e gjuhës shqipe dhe për të forcuar barazinë gjuhësore në jetën publike. Ky orientim drejt përfshirjes gjuhësore gjen vazhdimësi edhe në sferën administrative. Në fushën administrative, Ligji për Përdorimin e Gjuhëve parashikon përdorimin zyrtar të shqipes në institucionet shtetërore kur një komunitet lokal tejkalon përqindjen prej 20 %.²³

Megjithatë, raportet nga praktika tregojnë se zbatimi i Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve mbetet i paqëndrueshëm dhe shpesh varet nga vullneti politik - kryesisht në instancat qendrore

¹⁹ Council of Europe, September (2023): ECRI REPORT ON NORTH MACEDONIA. Fq. 20.

²⁰ Council of Europe (2016): Fourth Opinion on "the former Yugoslav Republic of Macedonia. ACFC/OP/IV(2016)001. Fq. 29.

²¹ Po aty.

²² Xhaferri, Gzim / Ivanovska, Biljana (2025): Implementing good practices in language policy in North Macedonia: experiences and challenges. Book of abstracts conference proceeding. Budapest. Fq. 49.

²³ Agjencia për Zbatimin e Gjuhës (2019): Informacione mbi të drejtat gjuhësore të qytetarëve në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Shkup. fq. 19.

dhe, herë pas here, edhe në nivel lokal, përfshirë komunat ku komuniteti shqiptar përbën shumicën. Sfidat praktike janë shumëdimensionale: në disa institucione mungon stafi i trajnuar për ofrimin e shërbimeve dygjuhësore, ndërsa disa ndërmarrje publike raportojnë neglizhencë në përdorimin e gjuhës shqipe, si në dokumentacionin zyrtar ashtu edhe në komunikimin me publikun. Po ashtu, janë evidentuar gabime serioze gjuhësore në përkthimet zyrtare - si në aspektin letrar ashtu edhe në atë gramatikor - të cilat minojnë profesionalizmin dhe kredibilitetin e përdorimit institucional të shqipes.

Megjithëse në nivel institucional janë themeluar Agjencia për Zbatimin e Gjuhës (Language Implementation Agency) dhe Inspektorati për Përdorimin e Gjuhëve, me qëllim monitorimin dhe mbështetjen e zbatimit të Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve në institucionet publike, zbatimi në praktikë vazhdon të përballët me sfida të shumta.²⁴ Megjithatë, ekspertë politikë dhe gjuhësorë theksojnë se efektiviteti i këtyre organeve varet në mënyrë të drejtpërdrejtë nga mbështetja financiare dhe vullneti institucional - elementë që nuk janë gjithmonë të qëndrueshëm dhe të garantuar.²⁵

Ndërsa përpjekjet për zbatimin e gjuhës shqipe në arsim dhe administratë kanë krijuar baza institucionale për përfshirje më të gjerë gjuhësore, ndikimi i tyre shtrihet edhe në sferën shoqërore. Nga pikëpamja shoqërore, zbatimi i përdorimit të shqipes në institucione dhe edukim ka përmirësuar ndjeshëm mundësitë për përfaqësim gjuhësor, por nuk ka eliminuar tensionet etnike dhe perceptimet politike. Artikuj analitikë argumentojnë se, ndonëse korniza ligjore është e avancuar, mungesa e *pangjyresimit institucional dhe moskuptimi kulturor*²⁶ vazhdojnë të përbëjnë pengesa reale për zbatimin e plotë dhe të qëndrueshëm të politikave gjuhësore.

Raporti i Komitetit Këshillues të Këshillit të Evropës thekson mungesën e ndërveprimit të përditshëm gjuhësor mes nxënësve shqiptarë dhe maqedonas, duke vënë në dukje se vetëm një përqindje e vogël e tyre kanë mundësi reale për bashkëbisedim brenda mjedisit shkollor.²⁷ Kjo gjendje pasqyron hendekun midis normës ligjore dhe praktikës sociale të komunikimit, duke dëshmuar se pranimi formal i gjuhës nuk garanton domosdoshmërisht ndërveprim të natyrshëm ndëretnik në jetën e përditshme.

3.3. Zbatimi i shqipes në një kontekst të politizuar

Edhe pse legjislacioni vendor dhe marrëveshjet ndërkombëtare kanë krijuar një kornizë institucionale për shumëgjuhësinë, tensionet etnike dhe përplasjet politike vazhdojnë të përbëjnë sfida të mëdha. Integrimi i plotë kërkon një qasje gjithëpërfshirëse, që përfshin edukimin ndërkulturor, promovimin e dialogut ndëretnik dhe forcimin e kapaciteteve institucionale për zbatimin efektiv të politikave shumëgjuhëshe. Ky proces dëshmon se ndërtimi i një modeli të qëndrueshëm shumëgjuhësor kërkon përpjekje të vazhdueshme, investime të qëllimshme në arsim dhe administratë publike, si dhe kultivimin e një kulture bashkëjetese që respekton dhe promovon diversitetin etnik e gjuhësor.

Në këtë kontekst, ndërtimi i një modeli funksional shumëgjuhësor mbetet një proces i ndërlikuar, që kërkon jo vetëm vullnet politik dhe kapacitete institucionale, por edhe angazhim të vazhdueshëm shoqëror për të kultivuar një bashkëjetesë të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse. Krahasimi ndërmjet dy konteksteve që pason do të ndihmojë në zbërthimin e veçorive strukturore dhe përvojave konkrete që formësojnë këtë proces.

²⁴ Po aty.

²⁵ Selimi, Sefer (23.03.2021): Albanian language, enabled by law and despised by the government. KOHA: Në: https://koha.mk/en/gjuha-shqipe-e-mundesuar-nga-ligji-dhe-e-perbuzur-nga-qeveria/?utm_source=chatgpt.com. Parë më 19.11.2025.

²⁶ Po aty.

²⁷ Council of Europe (2017): Compilation of Opinions of the Advisory Committee relating to Article 12 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities (4th cycle). fq. 39.

4. Krahasimi i politikave gjuhësore në Zvicër dhe Maqedoninë e Veriut

Kjo pjesë synon të krahasojë modelin zviceran të multikulturalizmit dhe shumëgjuhësisë me situatën në Maqedoninë e Veriut, duke evidentuar ngjashmëritë, dallimet dhe mësimet e mundshme për politikbërësit dhe studiuesit. Krahasimi ndërmjet këtyre dy konteksteve ofron një perspektivë të qartë mbi ndikimin e strukturës politike, qasjen ndaj komuniteteve joshumicë, rolin e gjuhës në formësimin e identitetit kombëtar, si dhe potencialin për adaptimin dhe bartjen e praktikave të suksesshme në kontekste të tjera.

4.1. Ngjashmëritë dhe dallimet strukturore

Një nga dallimet kryesore ndërmjet dy shteteve lidhet me strukturën e tyre politike. Zvicra është një shtet federal i përbërë nga 26 kantone, secili me autonomi të konsiderueshme në çështjet e brendshme, përfshirë politikat gjuhësore. Ky model decentralizimi ka mundësuar menaxhimin efikas të diversitetit kulturor dhe ruajtjen e identitetit të grupeve gjuhësore, duke u dhënë kantoneve mundësinë të përshtatit politikat arsimore dhe administrative sipas nevojave lokale. Në kontrast, Maqedonia e Veriut është një shtet unitar me qeverisje të centralizuar, ku zbatimi i politikave shumëgjuhëshe varet në masë të madhe nga koordinimi ndërmjet qeverisë qendrore dhe autoriteteve lokale.

Kjo strukturë kufizon fleksibilitetin institucional në përshtatjen e politikave sipas nevojave të komuniteteve dhe mund të gjenerojë tensione ndërmjet qeverisë dhe pakicave etnike, veçanërisht në kontekste ku kërkesat gjuhësore përplasen me interesat politike. Megjithatë, të dyja shtetet përballen me sfida të ngjashme në ruajtjen e harmonisë ndëretnike dhe në garantimin e aksesit të barabartë në shërbimet publike përmes përdorimit të gjuhëve të komuniteteve joshumicë.

Në Zvicër, qasja ndaj komuniteteve joshumicë mbështetet në një ndërthurje të legjislacionit federal dhe autonomisë kantonale. Siç u trajtua më sipër, çdo kanton ka të drejtën të përcaktojë gjuhën e tij zyrtare dhe të përshtatë politikat arsimore dhe administrative sipas nevojave të komuniteteve lokale. Kjo qasje u mundëson kantoneve të ofrojnë shërbime publike dhe arsim në gjuhën e komunitetit përkatës, duke garantuar përfshirje funksionale dhe respekt për diversitetin gjuhësor. Për shembull, nxënësit në kantonin Graubünden kanë mundësi të ndjekin mësimin në retoromanisht dhe gjermanisht, duke ruajtur identitetin e tyre lokal dhe njëkohësisht duke u integruar në shoqërinë federale. Në Maqedoninë e Veriut, përdorimi i gjuhës shqipe si gjuhë e dytë zyrtare në komunat ku shqiptarët përbëjnë mbi 20% të popullsisë synon të rrisë pjesëmarrjen e këtij komuniteti në jetën publike dhe institucionale.

Megjithatë, zbatimi efektiv i kësaj politike përballlet me sfida të vazhdueshme, përfshirë mungesën e stafit të trajnuar dhe të burimeve institucionale, çka kufizon funksionalitetin dhe ndikimin e saj në praktikë. Krahasimi tregon se pjesëmarrja e komuniteteve joshumicë është më e lehtë për t'u realizuar në një sistem federal me autonomi lokale, sesa në një shtet unitar, ku zbatimi i politikave shumëgjuhëshe varet kryesisht nga kapaciteti dhe vullneti i qeverisë qendrore. Ky dallim strukturor ndikon drejtpërdrejt në efektivitetin e përfshirjes gjuhësore dhe në ruajtjen e harmonisë ndëretnike.

4.2. Gjuha dhe identiteti kombëtar në kontekste shumëgjuhësie

Në të dyja rastet, gjuha luan një rol kyç në ndërtimin e identitetit kombëtar dhe të komunitetit. Në Zvicër, ajo funksionon si mjet për ruajtjen e identitetit kantonal dhe për nxitjen e pjesëmarrjes aktive në jetën publike, pa rrezikuar kohezionin kombëtar. Politikat arsimore dhe mediatike janë të strukturuar në mënyrë që të sigurojnë qasje të barabartë ndaj informacionit dhe shërbimeve për të gjitha grupet gjuhësore, duke forcuar ndjenjën e përkatësisë dhe respektit reciprok.

Kurse në Maqedoninë e Veriut, përdorimi i gjuhës shqipe nuk përfaqëson vetëm një nevojë praktike, por edhe një simbol të njohjes institucionale dhe respektit për identitetin e komunitetit shqiptar. Ky dimension gjuhësor ndikon drejtpërdrejt në stabilitetin politik dhe në marrëdhëniet ndëretnike. Për shembull, integrimi i shqipes në administratën publike dhe në sistemin arsimor lokal ka kontribuar në përmirësimin e përfaqësimit të shqiptarëve në proceset vendimmarrëse dhe ka ndihmuar në uljen e tensioneve në komunat ku ata përbëjnë shumicën e pakicës.

5. Mundësi dhe rekomandime për Maqedoninë e Veriut

Analiza krahasuese ndërmjet Zvicrës dhe Maqedonisë së Veriut nxjerr në pah mundësi konkrete dhe rekomandime praktike për përmirësimin e politikave shumëgjuhëshe dhe multikulturore në kontekstin e Maqedonisë së Veriut. Integrimi i disa elementeve të modelit zviceran mund të kontribuojë në forcimin e stabilitetit politik, social dhe demokratik, duke rritur pjesëmarrjen e komuniteteve joshumicë dhe duke promovuar kohezionin shoqëror.

➤ Mësimet nga modeli zviceran: mundësi për zbatim

Modeli zviceran ofron një sërë praktikash institucionale dhe politike që, me përshtatje kontekstuale, mund të aplikohen pjesërisht në Maqedoninë e Veriut për të përmirësuar përfshirjen gjuhësore dhe ndëretnike:

- **Decentralizimi i qeverisjes gjuhësore:** Një zgjidhje e mundshme është dhënia e autonomisë më të madhe komunave për organizimin e shërbimeve publike dhe të arsimit në gjuhët e komuniteteve joshumicë, duke marrë parasysh përqindjen e popullsisë që përdor një gjuhë tjetër. Për shembull, kantonet zvicerane përcaktojnë gjuhët zyrtare dhe programet arsimore në përputhje me nevojat e komuniteteve lokale, duke ruajtur njëkohësisht identitetin kantonal dhe kohezionin shoqëror. Në Maqedoninë e Veriut, një përshtatje e tillë mund të lehtësojë zbatimin e Ligjit për përdorimin e gjuhëve dhe të përmirësojë qasjen e qytetarëve ndaj shërbimeve publike në gjuhën e tyre amtare.

- **Integrimi i gjuhëve në arsimin fillor dhe të mesëm:** Mësimi i shqipes dhe i gjuhëve të tjera të komuniteteve joshumicë duhet të nisë që në moshë të hershme dhe të integrohet në mënyrë të qëndrueshme në kurrikulën kombëtare të Maqedonisë së Veriut. Një qasje e tillë nxit tolerancën, ndërveprimin ndërkulturor dhe pjesëmarrjen aktive të komuniteteve joshumicë në jetën arsimore dhe shoqërore, duke kontribuar në reduktimin e paragjykimeve dhe të distancave sociale. Shembuj praktikë përfshijnë ofrimin e shqipes si gjuhë mësimore në shkollat fillore dhe zhvillimin e programeve shumëgjuhëshe që promovojnë njohjen dhe vlerësimin e kulturave të ndryshme.

- **Promovimi i shumëgjuhësisë në administratë dhe media:** Sigurimi i shërbimeve publike dhe mediave në gjuhën shqipe dhe gjuhët e pakicave mund të rrisë aksesin qytetar dhe të ulë tensionet ndëretnike, ashtu si në kantonet zvicerane ku informacioni publik dhe transmetimet mediatike ofrohen në gjuhët zyrtare. Në Maqedoni, kjo mund të përfshijë dokumente administrative të standardizuara dhe media lokale që transmetojnë në shqip dhe maqedonisht.

➤ Rëndësia e edukimit shumëgjuhësh dhe ndërkulturor

Edukimi shumëgjuhësh dhe ndërkulturor përfaqëson një instrument kyç për integrimin e komuniteteve joshumicë dhe ndërtimin e një shoqërie gjithëpërfshirëse. Ai përfshin disa komponentë thelbësorë që kontribuojnë në zhvillimin e ndjeshmërisë kulturore, barazisë gjuhësore dhe pjesëmarrjes aktive në jetën arsimore dhe shoqërore:

- **Kurikula ndërkulturore:** Futja e moduleve që rrisin njohuritë për kulturat dhe historinë e grupeve të ndryshme etnike dhe gjuhësore përfaqëson një komponent thelbësor të edukimit gjithëpërfshirës. Kjo praktikë ka treguar rezultate të dukshme në kantonet zvicerane, ku nxënësit mësojnë për traditat dhe kulturat e komuniteteve të tjera, duke kontribuar në zhvillimin e tolerancës, respektit reciprok dhe ndjeshmërisë kulturore.

- Trajnimi i mësuesve: Përgatitja e mësuesve për të ofruar arsim cilësor në gjuhët e komuniteteve joshumicë dhe për të menaxhuar diversitetin kulturor dhe gjuhësor në klasë është një komponent kritik i edukimit gjithëpërfshirës. Në Zvicër, programet e trajnimit për mësues shumëgjuhësh përfshijnë metodologji didaktike të orientuara drejt arsimit multikulturor,²⁸ duke i pajisur mësuesit me kompetenca për të nxitur tolerancën, ndëreveprimin ndëretnik dhe përfshirjen aktive të të gjithë nxënësve. Në Maqedoninë e Veriut, zhvillimi i programeve të ngjashme mund të përmirësojë cilësinë e mësimdhënies dhe të mbështesë zbatimin efektiv të politikave shumëgjuhëshe në arsim.

- Programet për nxënësit e komuniteteve joshumicë: Mbështetja e nxënësve që vijnë nga komunitete joshumicë, përmes kurseve shtesë gjuhësore, mentorimit dhe orientimit kulturor, ndihmon në sigurimin e barazisë në aksesin arsimor dhe në përmirësimin e rezultateve shkollore. Këto masa mund të përshtaten për komunitetin shqiptar në Maqedoninë e Veriut, duke kontribuar në rritjen e përfshirjes sociale dhe arsimore, si dhe në ndërtimin e një mjedisi shkollor më gjithëpërfshirës dhe më të ndjeshëm ndaj diversitetit.

➤ **Dialogu ndëretnik dhe bashkëpunimi ndërinstitutional**

Për një zbatim të qëndrueshëm të politikave shumëgjuhëshe, nevojitet forcimi i dialogut ndëretnik dhe bashkëpunimi ndërinstitutional, përmes mekanizmave të përhershëm konsultimi dhe koordinimi

- Këshillat dhe forumet ndëretnike: Krijimi i mekanizmave të qëndrueshëm për diskutim dhe koordinim ndërmjet komuniteteve joshumicë dhe institucioneve shtetërore për çështje gjuhësore dhe kulturore mund të parandalojë konfliktet, të rrisë transparencën institucionale dhe të forcojë marrëdhëniet ndëretnike.

- Bashkëpunimi ndërinstitutional: Koordinimi midis ministrive të arsimit, administratës dhe kulturës garanton që politikat shumëgjuhëshe të jenë të qarta, të njëtrajtshme dhe të zbatueshme në të gjitha nivelet.

- Monitorimi dhe vlerësimi: Vendosja e mekanizmave të qëndrueshëm për monitorimin dhe vlerësimin e politikave shumëgjuhëshe është thelbësore për të matur efektivitetin e tyre dhe për të identifikuar sfidat në zbatim. Këto procese mundësojnë përmirësimin e vazhdueshëm të masave, rritjen e transparencës dhe përshtatjen e politikave sipas nevojave reale të komuniteteve.

Përfundimisht, përshtatja e këtyre masave mund të rrisë pjesëmarrjen e komuniteteve joshumicë, të forcojë kohezionin social dhe të promovojë një zhvillim demokratik të qëndrueshëm në Maqedoninë e Veriut. Kombinimi i decentralizimit, edukimit shumëgjuhësh, shërbimeve publike gjithëpërfshirëse dhe dialogut ndëretnik përbën një bazë solide për ndërtimin e politikave shumëgjuhëshe dhe multikulturore që pasqyrojnë realitetin shoqëror të vendit.

6. Përfundime

Analiza krahasuese e shumëgjuhësisë dhe multikulturalizmit në Zvicër dhe Maqedoninë e Veriut dëshmon se, pavarësisht dallimeve në kontekstin politik dhe strukturor, mund të nxirren leksione të vlefshme për zhvillimin e politikave shumëgjuhësore në Maqedoninë e Veriut. Zvicra, me sistemin e saj federal dhe kantonet autonome, ka ndërtuar një model të suksesshëm të bashkëjetesës shumëgjuhëshe, ku komunitetet përfshihen në mënyrë aktive në arsimin shumëgjuhësh, administratën publike dhe mediat.

Në Maqedoninë e Veriut, përdorimi i gjuhës shqipe si gjuhë zyrtare ka përmirësuar ndjeshëm pjesëmarrjen e komunitetit shqiptar në jetën institucionale. Megjithatë, zbatimi praktik i politikave shumëgjuhëshe mbetet i kufizuar, për shkak të kapaciteteve të

²⁸ UNESCO (2024): Weltbildungsbericht. Fq. 1-3.

pamjaftueshme institucionale dhe tensioneve të vazhdueshme ndëretnike. Modeli zviceran nuk mund të aplikohet në mënyrë të drejtpërdrejtë, por disa prej elementeve të tij mund të adaptohen gradualisht në kontekstin e Maqedonisë së Veriut. Këto përfshijnë decentralizimin e politikave gjuhësore në nivel komunal, përmirësimin e arsimit shumëgjuhësh dhe ndërkulturor, ofrimin e shërbimeve publike në gjuhët e komuniteteve joshumicë dhe forcimin e dialogut ndëretnik.

Zbatimi i këtyre masave mund të kontribuojë në rritjen e pjesëmarrjes qytetare, në konsolidimin e stabilitetit social dhe në forcimin e demokracisë gjithëpërfshirëse. Politikat shumëgjuhëshe janë të lidhura ngushtë me kohezionin shoqëror, pasi njohja dhe respektimi i gjuhëve dhe identiteteve të komuniteteve joshumicë ndihmon në reduktimin e tensioneve dhe përmirëson bashkëjetesën. Ato gjithashtu nxisin pjesëmarrjen aktive në institucionet publike dhe krijojnë mundësi për zhvillim demokratik, përmes arsimit dhe programeve ndërkulturore që forcojnë tolerancën dhe ndërgjegjësimin qytetar.

Ky studim sugjeron që kërkimet e ardhshme të fokusohen në vlerësimin empirik të zbatimit të ligjit për përdorimin e gjuhëve, perceptimin e qytetarëve ndaj politikave shumëgjuhëshe, krahasimet me shtete të tjera të Ballkanit dhe efektivitetin e arsimit shumëgjuhësh në reduktimin e paragjykimeve ndëretnike. Përmes këtyre analizave, Maqedonia e Veriut mund të zhvillojë politika më të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, duke nxitur një shoqëri më stabile dhe më demokratike.

Referencat

- [1]. Agjencia për Zbatimin e Gjuhës (2019): INFORMACIONE MBI TË DREJTAT GJUHËSORE TË QYTETARËVE NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË SË VERIUT. Shkup.
- [2]. Amtsblatt der Europäischen Union (5.6.2019): Zu einem umfassenden Ansatz für das Lehren und Lernen von Sprachen. C 189/15.
- [3]. Auer, Peter (2013): Sprachwissenschaft. Srpnger-Verlag, GmbH Deutschland.
- [4]. Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft (03.03. 2024): Allgemeine Bestimmungen.
- [5]. Corsin, Bisaz, et. al. (31. Mars 2019): Massnahmen zur Erhaltung und Förderung der rätoromanischen und der italienischen Sprache und Kultur. Nr. 15. Publikationsreihe des Zentrums für Demokratie Aarau (ZDA).
- [6]. Concil of Europe (2016): Fourth Opinion on “the former Yugoslav Republic of Macedonia. ACFC/OP/IV(2016)001.
- [7]. Council of Europe (2017): Compilation of Opinions of the Advisory Committee relating to Article 12 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities (4th cycle).
- [8]. Council of Europe, September (2023): ECRI REPORT ON NORTH MACEDONIA.
- [9]. Facts and Figures 2020/21.
- [10]. FRAMEWORK AGREEMENT (3 AUGUST 2001): ONCLUDED AT OHRID, MACEDONIA, SIGNED AT SKOPJE.
- [11]. Kathleen Stein-Smith (2016): The Role of Multilingualism in Effectively Addressing Global Issues: The Sustainable Development Goals and Beyond. Vol. 6. No. 12.
- [12]. LIGJI PËR PËRDORIMIN E GJUHËVE. Службен весник на РМ, бр. 7 од 14.1.2019 година
- [13]. Löffler, Berthold (2011): Integration in Deutschland. Zwischen Assimilation und Multikulturalismus, München.
- [14]. Manno, Guiseppe / Egli-Cuenat, Mirijam (2018): Sprachen- und fächerübergreifende curriculare Ansätze im Fremdsprachenunterricht in der Schweiz. Zeitschrift für Fremdsprachenforschung. Nr. 2.
- [15]. Mintzel, Alf (1997): Multikulturelle Gesellschaften in Europa und Nordamerika, Passau.
- [16]. Reinhardt, Karin (2009): Mononationales Deutschland? Multinationale Schweiz? Eine Kritik an Will Kymlickas Theorie des Multikulturalismus. ETH Zürich, No 46.
- [17]. Schweizerische Eidgenossenschaft (2022): Der Bund kurz erklärt.
- [18]. Selimi, Sefer (23.03.2021): Albanian language, enabled by law and despised by the government. KOHA.
- [19]. Stefan, Neubert / Hans-Joachim, Roth / Erol, Yildiz (Hrsg.) (2008): Multikulturalismus in der Diskussion. Auflage 2.
- [20]. UNESCO (2024): Weltbildungsbericht.
- [21]. Xhaferri, G. / Ivanovska, B. (2025): Implementing good practices in language policy in North Macedonia: experiences and challenges. Book of abstracts conference proceeding. Budapest.
- [22]. Yoounyung, Kim (2020): Auf dem Weg zur multikulturellen Öffentlichkeit? München.